

MNIEJSZOŚCI NARODOWE W II RZECZPOSPOLITEJ

Krótki opis scenariusza:

Scenariusz przybliży młodzieży tematykę mniejszości narodowych w II Rzeczypospolitej w kontekście społecznym i politycznym. Za pośrednictwem różnych rodzajów źródeł uczniowie i uczennice zastanawiają się, na jakiej podstawie budujemy wyobrażenia na temat innych kultur nie tylko w przeszłości, ale również współcześnie.

Czas trwania: 2 x 45 minut

Pytanie kluczowe: 1918-1939: Polska narodowa czy Rzeczpospolita narodów?

Cele lekcji:

- ➔ Poznasz mniejszości religijne i narodowe zamieszkujące II Rzeczpospolitą.
- ➔ Zrozumiesz, czym charakteryzowała się polityka II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych.
- ➔ Poznając różne rodzaje źródeł dowiesz się jak odróżnić przekaz propagandowy od przekazu informacyjnego.

Kryteria oceny:

- ➔ Wymienię cztery największe mniejszości narodowe zamieszkujące II RP i krótko je scharakteryzuję.
- ➔ Wymienię min. dwa akty prawne, które gwarantowały równość dla mniejszości narodowych w okresie 1918-1939.
- ➔ Wskażę pozytywne i negatywne aspekty polityki II RP w tym zakresie oraz ich przyczyny.
- ➔ Wskażę po trzy elementy przekazu propagandowego i informacyjnego.

Związek z podstawą programową (Historia, IV etap edukacyjny):

5. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura. Uczeń: 2) analizuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, w tym strukturę narodowościowo-wyznaniową oraz charakteryzuje politykę II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych i jej uwarunkowania.

Metody: Analiza źródeł, burza pomysłów, mini wykład

Środki dydaktyczne i materiały:

- ➔ Załączniki - Załącznik 1 (rozsypanka na temat mniejszości), załącznik 2 (fragmenty aktów prawnych dla czterech grup), załącznik 3 (źródła do analizy dla trzech grup), załącznik 4 (grafika „Mniejszości narodowe w Polsce”).
- ➔ Wydrukowane arkusze z pytaniem kluczowym, celami i kryteriami oceny
- ➔ Mapa z okresu II Rzeczypospolitej

Formy pracy: indywidualna, grupowa i w parach.

Przebieg zajęć:

LEKCJA NR 1 (45 MINUT)

WPROWADZENIE (10 MIN)

1. Odczytaj pytanie kluczowe i zapytaj uczniów i uczennice jak myślą o czym będziecie rozmawiać na lekcji. Upewnij się, że młodzież rozumie pojęcie państwa narodowego (odwołaj się do wiedzy z zakresu Wiosny Ludów i przyczyn I wojny światowej).
2. Zawieś w widocznym miejscu sali arkusz papieru z wypisanymi celami i kryteriami oceny. Poproś uczniów i uczennice, aby się z nimi zapoznali. Poinformuj młodzież, że te cele będziecie realizować również podczas następczej lekcji.
3. Przypomnij uczniom i uczennicom okoliczności odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 r., odwołaj się do ich wiedzy z gimnazjum np., na temat traktatów pokojowych po I wojnie światowej. Opisz po krótko sytuację społeczno-polityczną, zróżnicowanie poziomu ziem polskich po okresie zaborów, problemy gospodarcze. Zwróć uwagę na to, jak kształtowały się granice II RP i jakie miało to konsekwencje dla społeczeństwa. Dlaczego duża populacja przedstawicieli mniejszości narodowych i religijnych mogła być postrzegana wówczas jako „problem”? Zwróć uwagę na to, że po I wojnie światowej ok. 6 milionów Polaków znalazło się poza granicami kraju (duże społeczności polskie zostały w Niemczech, w Czechach i w ZSRR). Powiedz o koncepcjach dotyczących stosunku wobec mniejszości narodowych – federacji (Piłsudski) i inkorporacji (Dmowski).

Wskazówka: Lekcja ta może być kontynuacją lekcji na temat życia politycznego w II Rzeczpospolitej.

PRACA WŁAŚCIWA (32 MIN):

1. Podziel klasę na pary i rozdaj każdej dwójce rozsypanki (załącznik 1) dotyczące mniejszości narodowych i religijnych w II Rzeczpospolitej. Zadaniem każdej grupy jest dopasowanie opisów do nazw mniejszości – 7 minut.
2. Napisz na tablicy procent przedstawicieli mniejszości zamieszkujących II Rzeczpospolitą (informacje te możesz znaleźć np. w załączniku 4). Poproś uczennice i uczniów, aby wskazali, która mniejszość stanowiła jaki procent na terytorium II RP. Wypisując kolejne mniejszości poproś grupy, żeby opowiadały o danej mniejszości, koryguj ewentualne błędy. Powiedz, skąd czerpiemy informacje na ten temat (spisy powszechne) i jakie są ograniczenia w ich interpretacji (mniejszości, które je bojkotowały; mieszkańcy Rzeczpospolitej, którzy określali się jako „tutejsi”, nie definiując swojej narodowości; mniejszość żydowska, która definiowała się różnie – czasem jako Polacy o wyznaniu mojżeszowym, czasem jako Żydzi) – 5 minut.
3. Przeprowadź ćwiczenie na wzór aktywności *Rozpoznanie dotychczasowego stanu wiedzy uczniów i uczennic na temat uchodźców w Polsce i rozmowa o krzywdzących uogólnieniach*, którego dokładny opis znajdziesz w scenariuszu bazowym programu *Rozmawiajmy o uchodźcach* (<https://migracje.ceo.org.pl/kategorie/scenariusz-bazowy>) – 20 minut.

Opis ćwiczenia: Poproś uczniów i uczennice o podanie znanych im informacji dotyczących mniejszości zamieszkujących II Rzeczpospolitą. Mogą to być opinie, fakty, cechy, które odnoszą się do historii lub współczesności. Na tablicy zapisuj skrótowo przytaczane wiadomości, pomijając głosy powtarzające się. Nie komentuj podawanych przez uczniów i uczennice informacji oraz zadбай, aby nie robili tego pozostali uczniowie/uczennice.

Jeżeli młodzież ma problem z podaniem informacji lub jeśli wiadomości się powtarzają, zastosuj pytania pomocnicze:

- ➔ Gdzie mieszkają lub mieszkają osoby reprezentujące te mniejszości?
- ➔ Czy znam osobę, która jest przedstawicielem lub przedstawicielką danej mniejszości?
- ➔ Jakie wydarzenia z przeszłości wpływają na nasze postrzeganie przedstawicieli tych mniejszości?

Poproś uczniów i uczennice o przyjrzenie się informacjom zapisanym na tablicy. Zapytaj ich, które z nich są uogólnieniami (sądami, które opinię lub fakt dotyczący poszczególnych członków grupy przekładają na całą społeczność). Jeśli uczniowie sami nie widzą uogólnień, a ty takie na tablicy dostrzegasz – wskaż je sam/a. Zwróć uwagę na określenia „wszyscy”, „każdy”. Poproś o zaznaczenie wskazanych uogólnień znakami zapytania, a następnie wyjaśnienie, dlaczego dana opinia jest uogólnieniem (nigdy nie możemy osądzać wszystkich członków grupy na podstawie wiedzy o jednostkach).

Podsumowanie ćwiczenia: W tym miejscu powiedz klasie, że takie uogólnienia, jakie zostały zaznaczone na tablicy, to właśnie stereotypy. Wyjaśnij na tym przykładzie, dlaczego niewłaściwe jest charakteryzowanie całej grupy społecznej na podstawie jednostkowych przypadków. Przypomnij, że w II Rzeczypospolitej Polacy i inne narodowości żyły obok siebie. Posługiwanie się stereotypami czy uproszczeniami stanowiło jeden z powodów, dla których nie było to łatwe sąsiedztwo.

PODSUMOWANIE – 3 MIN

Powiedz, że na tej lekcji poznaliście największe mniejszości zamieszkujące Rzeczypospolitą w dwudziestoleciu międzywojennym. Spróbowaliście również odróżniać informacje od opinii, rozpoznawać uproszczenia i stereotypy. Zapytaj młodzież jak na podstawie wiedzy wyniesionej z lekcji mogą odróżnić fakty od opinii. Poproś kilka chętnych osób o udzielenie odpowiedzi.

Przypomnij pytanie kluczowe. Spytaj uczniów i uczennice, czy potrafią na podstawie tej lekcji na nie odpowiedzieć. Zbierz odpowiedzi i powiedz, że na następnej lekcji uzupełnicie wiedzę o kontekst aktów prawnych dotyczących mniejszości oraz roli środków masowego przekazu w kreowaniu stosunku do nich.

LEKCJA NR 2 (45 MINUT)

1. Wróć do arkusza z wypisanymi celami i kryteriami oceny. Wspólnie dokonajcie ich weryfikacji. ustalcie, które z nich zostały już osiągnięte. Przypomnij pytanie kluczowe (2 min).
2. Podziel klasę na cztery grupy i rozdaj cztery różne fragmenty tekstów źródłowych (każda grupa ma inny fragment tekstu) – załącznik 2:
 - ➔ fragment małego traktatu wersalskiego (1919 r.) – grupa 1
 - ➔ fragment konstytucji marcowej (1921 r.) – grupa 2
 - ➔ fragment ustawy o szkolnictwie (1924 r.) – grupa 3
 - ➔ fragment konstytucji kwietniowej (1935 r.) – grupa 4

Wszystkie dokumenty dotyczą sytuacji i praw mniejszości narodowych w II Rzeczypospolitej. Poproś uczniów i uczennice o przeczytanie ich, podkreślenie tych fragmentów, które dotyczą mniejszości narodowych. Poproś młodzież o wykorzystanie dotychczasowej wiedzy historycznej i zastanowienie się, jak sytuacja polityczna i gospodarcza oraz różne wydarzenia historyczne wpływały na kształt danego aktu prawnego i stosunek państwa do mniejszości narodowych w danym okresie - 20 minut.

Wskazówka: Powiedz młodzieży, że może korzystać z wszystkich dostępnych źródeł (podręcznik, telefon, komputer) w celu sprawdzenia chronologii i faktografii.

Poproś grupy uczniów i uczennic, aby chronologicznie prezentowały kolejne dokumenty. W ramach podsumowania poproś młodzież o wskazanie pozytywnych i negatywnych aspektów polityki II RP w stosunku do mniejszości narodowych i religijnych..

6. Przemieszaj grupy i rozdaj im kolejne materiały źródłowe – załącznik 3:
 - a) historyczne karykatury dotyczące mniejszości żydowskiej;
 - b) współczesne karykatury dotyczące kryzysu uchodźczego;
 - c) informacje prasowe na temat wyboru Gabriela Narutowicza na pierwszego prezydenta II RP.

Powiedz, że w każdym ze źródeł znajduje się przekaz propagandowy. Zanim młodzież przeczyta teksty poproś ją o wskazanie cech charakterystycznych przekazu propagandowego i informacyjnego. Odwołując się do ćwiczenia z poprzedniej lekcji, zapytaj uczniów i uczennice, skąd czerpali wiedzę na temat mniejszości. Podkreśl, że środki masowego przekazu, często rozpowszechniają informacje, które nie zawsze są zgodne z prawdą. Powiedz, że zadaniem uczniów i uczennic jest wskazanie dwóch typów przekazów. Na jakich tezach, założeniach lub opiniach bazują te źródła? (15 minut).

Aby wprowadzić uczniów i uczennice w tę tematykę, możesz posłużyć się następującymi informacjami:

1. Stanisław Lenard, PWN, Karykatura jako źródło historyczne. <http://www.wszpwn.com.pl/pl/galeria-karykatury/karykatura-jako-zrodlo-historyczne.html>
2. Jak zdobywać informacje i jak z nich korzystać? Centrum Edukacji Obywatelskiej, <http://www.ceo.org.pl/pl/koss/news/1-jak-zdobywac-informacje-i-jak-z-nich-korzystac>
3. Czym się różni informacja od opinii? <https://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/czym-sie-rozni-informacja-od-opinii/>

Do wyjaśnienia znaczenia słowa propaganda możesz posłużyć się definicją ze Słownika Języka Polskiego:

- Propaganda – 1. «szerzenie jakichś poglądów, haseł politycznych itp. mające na celu pozyskanie zwolenników»
 2. «technika sterowania poglądami i zachowaniami ludzi polegająca na celowym, natarczywym, połączonym z manipulacją oddziaływaniu na zbiorowość»

Poproś każdą grupę, aby opowiedziała o swoim źródle. W podsumowaniu wskazuj na podobieństwa pomiędzy źródłami. Niezależnie od epoki przekazy propagandowe bazują na częstokroć krzywdzących i fałszywych informacjach. W ramach podsumowania tego ćwiczenia poproś młodzież o przypomnienie trzech cech przekazu informacyjnego i propagandowego.

7. Podsumowanie: 5 min

- ➔ Pokaż uczniom i uczennicom wykresy (załącznik 4). Zapytaj młodzież, jakie były i są konsekwencje zmiany, którą przedstawia grafika.
- ➔ Wróć do wypisanych na początku pierwszej lekcji celów i kryteriów oceny. Poproś, aby uczniowie w parach rozmawiali, które z nich udało się im spełnić i co było dla nich najważniejsze i najciekawsze podczas obu lekcji. Chętne osoby mogą wypowiedzieć się na forum.
- ➔ Powtórz pytanie kluczowe, poproś chętnych uczniów o udzielenie odpowiedzi na podstawie wiedzy wyniesionej z dwóch lekcji. Podsumowując głosy młodzieży podkreśl, że II Rzeczpospolita była państwem wielonarodowym, co powodowało zarówno wiele wyzwań, jak i szans dla młodego kraju. Trudno zatem odpowiedzieć jednoznacznie na pytanie kluczowe ale warto dostrzegać różne oblicza sytuacji.
- ➔ Podkreśl, że podstawą rozmawiania o mniejszościach - i szerzej - inności, w tym również uchodźcach - jest rzetelna wiedza. Pozwala ona odróżnić fakty od opinii, stereotypów i propagandy.

Załączniki:

Załącznik 1

Ukraińcy

Najlicniejsza grupa narodowa, ok. 5 mln osób, członkowie Kościoła grekokatolickiego lub prawosławnego, zamieszkiwali wschodnie obszary Polski, zwłaszcza województwa poleskie, wołyńskie, tarnopolskie, stanisławowskie i lwowskie. Grupa inteligencji, najbardziej zaangażowana w budowanie świadomości i odrębności wywodziła się z terenów Małopolski Wschodniej. Wpływ na utrzymanie odrębności tej mniejszości, kultywowanie tradycji i języka miało między innymi Towarzystwo Społeczno-Oświatowe „Proswita”. Nasilenie terroru ze strony tej mniejszości nastąpiło w latach trzydziestych. Członkowie UON dokonali wówczas zamachów, m.in. na polskich polityków Tadeusza Hołówkę i Bronisława Pierackiego (ministra spraw wewnętrznych) Ochronę tej mniejszości gwarantował traktat ryski z 18 marca 1921 roku, kończący wojnę polsko-bolszewicką.

Żydzi

Żyli w rozproszeniu, przede wszystkim w ośrodkach miejskich, Polska była drugim (po USA) najliczniej zamieszkanym przez nich krajem. Zajmowali się przede wszystkim handlem, usługami i rzemiosłem lub wykonywali wolne zawody. Znaczna ich część była zwolennikami zachowania odrębności religijnej i obyczajowej, ale głosiła lojalność wobec państwa polskiego. DO najważniejszych partii politycznych należały Poalej-Syjon i Bund. Wyznawali w większości judaizm, posługiwali się językami jidysz i hebrajskim.

Białorusini

Ok. 90 % przedstawicieli tej mniejszości zajmowało się rolnictwem i charakteryzowało się niskim poziomem wykształcenia. Głównie wyznawcy prawosławia, zamieszkujący zwłaszcza województwo wileńskie, białostockie, nowogrodzkie i poleskie. Podczas spisów przeprowadzonych w okresie II RP często określali siebie jako „tutejszych” albo „miejscowych”, posiadali niską świadomość narodową. Przedstawiciele tej mniejszości przeważnie nie wysuwali postulatów niepodległości czy autonomii, a raczej żądania społeczne, dotyczące reformy rolnej i poprawy jakości życia mieszkańców wschodniej części II Rzeczypospolitej. Bardzo dużą popularność zdobyła partia chłopska „Hromada”.

Niemcy

Przeważnie protestanci, jak również katolicy. Posiadali dobrze zorganizowane życie polityczne i kulturalne, np. w postaci licznych, prężnie działających organizacji. Byli mniejszością wydającą najwięcej tytułów prasowych. Otrzymywali duże poparcie ze strony własnego państwa. Mniejszość ta zamieszkiwała przeważnie Śląsk, Pomorze i Wielkopolskę, szczególnie duże miasta przemysłowe.

Załącznik 2

GRUPA 1 - Mały traktat wersalski - fragmenty

Artykuł 9

Wszyscy obywatele polscy bez różnicy rasy, języka lub religii będą równi wobec prawa i korzystać będą z tych samych praw obywatelskich i politycznych.

Różnica co do religii, wierzeń lub wyznania nie powinna szkodzić żadnemu obywatelowi polskiemu w korzystaniu z praw obywatelskich i politycznych, mianowicie gdy chodzi o dopuszczenie do urzędów publicznych, obowiązków i zaszczytów, lub o wykonywanie różnych zawodów i przemysłu.

Nie będzie wydane żadne ograniczenie swobodnego używania przez obywatela polskiego jakiegokolwiek języka, czy to w stosunkach prywatnych czy handlowych, czy to w sprawach religijnych, prasowych lub w publikacjach wszelkiego rodzaju, czy to na zebraniach publicznych.

Bez względu na ustanowienie przez Rząd polski języka urzędowego mają być poczynione obywatelom polskim języka innego niż polski, odpowiednie ułatwienia w używaniu ich języka w sądach, zarówno ustnie jak na piśmie.

Artykuł 8

Obywatele polscy należący do mniejszości etnicznych, religijnych lub językowych, będą korzystali z takiego samego traktowania i z takich samych gwarancji ustawowych oraz faktycznych, jak inni obywatele polscy. Mianowicie będą mieli równe prawa do zakładania, prowadzenia i kontrolowania własnym kosztem instytucji dobroczynnych, religijnych lub społecznych, szkół i innych zakładów wychowawczych oraz prawo swobodnego używania w nich własnego języka i swobodnego w nich wykonywania praktyk swej religii.

Artykuł 9

W miastach i okręgach, zamieszkałych przez znaczny odłam obywateli języka innego niż polski, Rząd polski udzieli w sprawach nauczania publicznego odpowiednich ułatwień, aby zapewnić w szkołach początkowych udzielanie dzieciom takich obywateli polskich nauki w ich własnym języku. Postanowienie to nie przeszkodzi Rządowi polskiemu, by uczynić w tych szkołach nauczanie języka polskiego obowiązkowym.

W miastach i okręgach, zamieszkałych przez znaczny odłam obywateli polskich, należących do mniejszości etnicznych, religijnych lub językowych, mniejszościom tym zostanie zapewniony słuszny udział w korzystaniu oraz w przeznaczaniu sum, które budżet państwowy, budżety miejskie lub inne przyznają z funduszy publicznych na cele wychowawcze, religijne lub dobroczynne.

Postanowienia niniejszego artykułu będą miały zastosowanie do obywateli polskich języka niemieckiego tylko w tych częściach Polski, które w d. 1 sierpnia 1914 r. stanowiły terytorium niemieckie.

Artykuł 11

Żydzi nie będą przymuszani do wykonywania jakichkolwiek czynności, stanowiących pogwałcenie szabasu i nie powinni doznawać jakiegokolwiek umniejszenia swej zdolności prawnej, jeżeli odmówią stawienia się w sądzie lub wykonania czynności prawnych w dzień szabasu. Jednakże postanowienie niniejsze nie zwalnia Żydów od obowiązków nałożonych na wszystkich obywateli polskich ze względu na konieczności służby wojskowej, ochrony narodowej lub utrzymania porządku publicznego.

Polska wyraża zamiar niezarządzania i nieudzielania zezwolenia na wybory - czy to ogólne; czy lokalne - które miałyby się odbywać w sobotę: żadne wciąganie na listy wyborcze lub inne nie powinny się odbywać obowiązkowo w sobotę.

Artykuł 12

Polska zgadza się, aby postanowienia artykułów poprzednich, o ile dotyczą osób należących do mniejszości rasowych, religijnych lub językowych, stanowiły zobowiązania o znaczeniu międzynarodowym i zostały oddane pod gwarancję Ligi Narodów. Nie będą one mogły być zmienione bez zgody większości Rady Ligi Narodów. Stany Zjednoczone Ameryki, Imperium W. Brytanii, Francja, Włochy i Japonia zobowiązują się nie odmawiać swego przyzwolenia na jakąkolwiek zmianę powyższych artykułów, która by uzyskała w należytej formie zgodę większości Rady Ligi Narodów.

Treść całego aktu prawnego: <http://www.ibidem.com.pl/zrodla/1918-1939/polityka/miedzynarodowa/1919-06-28-traktat-wersalski-maly.html>

GRUPA 2 - Konstytucja marcowa

Artykuł 109.

Każdy obywatel ma prawo zachowania swej narodowości i pielęgnowania swojej mowy i właściwości narodowych. Osobne ustawy państwowe zabezpieczą mniejszościom w Państwie Polskiem pełny i swobodny rozwój ich właściwości narodowościowych przy pomocy autonomicznych związków mniejszości o charakterze publiczno-prawnym w obrębie związków samorządu powszechnego.

Państwo będzie miało w stosunku do ich działalności prawo kontroli oraz uzupełnienia w razie potrzeby ich środków finansowych.

Artykuł 110.

Obywatele polscy, należący do mniejszości narodowościowych, wyznaniowych lub językowych, mają równe z innymi obywatelami prawo zakładania, nadzoru i zawiadywania swoim własnym kosztem zakładów dobroczynnych, religijnych i społecznych, szkół i innych zakładów wychowawczych, oraz używania w nich swobodnie swej mowy i wykonywania przepisów swej religii.

Artykuł 111.

Wszystkim obywatelom poręcza się wolność sumienia i wyznania. Żaden obywatel nie może być z powodu swego wyznania i przekonań religijnych ograniczony w prawach, przysługujących innym obywatelom.

Wszyscy mieszkańcy Państwa Polskiego mają prawo wolnego wyznawania zarówno publicznie jak prywatnie swej wiary i wykonywania przepisów swej religii lub obrządku, o ile to nie sprzeciwia się porządkowi publicznemu ani obyczajności publicznej.

Artykuł 112.

Wolności wyznania nie wolno używać w sposób przeciwny ustawom. Nikt nie może uchylać się od spełnienia obowiązków publicznych z powodu swoich wierzeń religijnych. Nikt nie może być zmuszony do udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych, o ile nie podlega władzy rodzicielskiej lub opiekuńczej.

Artykuł 113.

Każdy związek religijny, uznany przez Państwo, ma prawo urządzać zbiorowe i publiczne nabożeństwa, może samodzielnie prowadzić swe sprawy wewnętrzne, może posiadać i nabywać majątek ruchomy i nieruchomy, zarządzać nim i rozporządzać, pozostaje w posiadaniu i używaniu swoich fundacji i funduszy, tudzież zakładów dla celów wyznaniowych, naukowych i dobroczynnych. Żaden związek religijny jednak nie może stawać w sprzeczności z ustawami państwa.

Artykuł 114.

Wyznanie rzymsko-katolickie, będące religią przeważającą większości narodu, zajmuje w Państwie naczelne stanowisko wśród równouprawnionych wyznań.

Kościół Rzymsko-Katolicki rządzi się własnymi prawami. Stosunek Państwa do Kościoła będzie określony na podstawie układu ze Stolicą Apostolską, który podlega ratyfikacji przez Sejm.

Artykuł 115.

Kościół mniejszości religijnych i inne prawnie uznane związki religijne rządzą się same własnymi ustawami, których uznania Państwo nie odmówi, o ile nie zawierają postanowień, sprzecznych z prawem.

Stosunek Państwa do tych Kościołów i wyznań będzie ustalany w drodze ustawowej po porozumieniu się z ich prawnymi reprezentacjami.

Artykuł 116.

Uznanie nowego lub dotąd prawnie nieuznanego wyznania nie będzie odmówione związkom religijnym, których urzędzenia, nauka i ustrój nie są przeciwne porządkowi publicznemu ani obyczajności publicznej.

Źródło tekstu: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19210440267>

GRUPA 3 - Ustawa o szkolnictwie (1924)

Dziennik Ustaw. Poz. 764, 765 i 766.

№ 79.

766.

Na mocy art. 44 Konstytucji ogłaszam ustawę następującej treści:

U s t a w a

z dnia 31 lipca 1924 r.,

zawierająca niektóre postanowienia o organizacji szkolnictwa.

Art. 1. Ustrój szkolny jest jeden dla całego Państwa. Ustawodawstwo o szkołach wszelkiego typu

№ 79.

Dziennik Ustaw. Poz. 766.

1213

należy do Sejmu i Senatu z wyjątkiem spraw, przekazanych ustawami państwowymi kompetencji samorządów.

Szkoły prywatne dla dzieci narodowości ruskiej (rusińskiej), białoruskiej i litewskiej, zarówno jak dla dzieci wszelkich innych niepolских narodowości w Rzeczypospolitej z wykładowym językiem macierzystym, mogą być zakładane na tych samych warunkach, co szkoły prywatne z językiem wykładowym polskim.

W tych ramach obowiązują na terenie województw: lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego, wołyńskiego, polskiego, nowogródzkiego, wileńskiego oraz powiatów: grodzieńskiego i wołkowskiego województwa białostockiego w organizacji szkolnictwa państwowego następujące zasady.

Art. 2. Zasadniczym typem szkoły państwowej na wymienionym w art. 1 obszarze, w myśl zasady godzenia i łączenia dla zgodnego współżycia ludności narodowo mieszanym, a nie dzielenia jej, — jest szkoła wspólna, wychowująca na dobrych obywateli Państwa dzieci narodowości polskiej i niepolskiej we wzajemnym szacunku ich narodowych właściwości.

Art. 3. W szkołach państwowych powszechnych, położonych w gminach, posiadających 25% ludności ruskiej (rusińskiej), białoruskiej lub litewskiej, na żądanie urzędowo stwierdzone rodziców 40 dzieci w wieku szkolnym narodowości ruskiej (rusińskiej), białoruskiej lub litewskiej, należących do jednego obwodu szkolnego, zapewniona im będzie nauka w języku macierzystym. O ile w danym obwodzie szkolnym niema 40 dzieci w wieku szkolnym, których rodzice zgłosili żądanie nauki w języku macierzystym ruskim (rusińskim) białoruskim lub litewskim — językiem wykładowym szkoły jest język państwowy; o ile w danym obwodzie szkolnym obok rodziców, żądających dla swych dzieci nauki w języku ruskim (rusińskim), względnie białoruskim, jest co najmniej 20 dzieci, których rodzice żądają nauki w języku państwowym, względnie białoruskim, istnieje w jednym obwodzie odrębne szkoły z językiem wykładowym polskim i z językiem wykładowym ruskim (rusińskim) będą w miarę możliwości łączone w jedną szkołę wspólną dwujęzyczną.

Art. 4. W szkołach powszechnych 1, 2 i 3-klasowych zarówno prywatnych, jak i państwowych z językiem wykładowym niepolским obowiązkowa jest nauka języka państwowego, zapewniająca dostateczną dla celów praktycznych znajomość jego w słowie i w piśmie. W szkołach powszechnych 4, 5, 6 i 7-klasowych zarówno prywatnych, jak i państwowych z językiem wykładowym niepolским obowiązkowo jest prowadzona po polsku nauka języka państwowego, historii polskiej i nauki o Polsce współczesnej w zakresie, zapewniającym dostateczną ich znajomość dla

przejścia uczni do szkół średnich ogólnokształcących z językiem wykładowym polskim, względnie dwujęzycznych.

Art. 5. Nowo zakładane państwowe seminarja nauczycielskie na obszarze województw: lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego, wołyńskiego, polskiego, nowogródzkiego i wileńskiego będą dwujęzyczne polsko-ruskie (rusińskie), względnie polsko-białoruskie. Dopóki nie powstanie seminarjum dwujęzyczne polsko-białoruskie w seminarjach nauczycielskich województw: wileńskiego i nowogródzkiego będzie obowiązkowa nauka języka białoruskiego w zakresie, dostatecznym dla prowadzenia nauki w szkole powszechnej z językiem wykładowym białoruskim. W jednym seminarjum województwa wileńskiego będzie nadobowiązkowa nauka języka litewskiego.

Art. 6. Na żądanie urzędowo stwierdzone rodziców 150 uczni narodowości ruskiej (rusińskiej) lub białoruskiej, uczęszczających do szkół średnich ogólnokształcących z językiem wykładowym polskim jednego powiatu lub miasta, administracyjnie wydzielonego, zostanie dla zapewnienia im nauki w języku macierzystym utworzona państwowa szkoła średnia ogólnokształcąca dwujęzyczna w tym lub jednym z pobliskich powiatów. Istniejące obecnie w tem samym mieście osobne państwowe szkoły średnie ogólnokształcące z językiem wykładowym wyłącznie polskim i wyłącznie ruskim (rusińskim) będą w miarę możliwości łączone w jedną wspólną dwujęzyczną.

Art. 7. W szkołach średnich ogólnokształcących zarówno prywatnych, jak państwowych z językiem wykładowym niepolским obowiązkowa jest nauka, prowadzona po polsku, języka i literatury polskiej, historii i geografii wraz z nauką w Polsce współczesnej.

Art. 8. W państwowych szkołach zawodowych na żądanie rodziców uczni narodowości ruskiej (rusińskiej), względnie białoruskiej, stanowiących 40% ogółu uczni danej szkoły, nauka prowadzona będzie w dwóch językach, polskim i ruskim (rusińskim), względnie polskim i białoruskim. O ile żądania takiego niema, nauka prowadzona jest w języku państwowym.

Art. 9. Do szkół, zakładanych i utrzymywanych przez samorządy z podatków, opłacanych przez ogół ludności danego okręgu samorządowego, o ile są to szkoły zawodowe, specjalne i średnie ogólnokształcące, stosują się te same postanowienia o języku wykładowym, co do szkół zawodowych państwowych (art. 8), o ile zaś są to szkoły powszechne — stosują się do nich postanowienia o szkołach powszechnych państwowych (art. 3).

Art. 10. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, co do szkół samorządowych i rolniczych w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, względnie Rolnictwa i Dóbr Państwowych.

Art. 11. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem 1 października 1924 r. Jednocześnie prze-

Źródło tekstu: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19240790766>

GRUPA 4 - fragment analizy konstytucji kwietniowej

W konstytucji kwietniowej z 1935 r. problematyka mniejszości [narodowych] została tylko zasygnalizowana w dwóch artykułach, w sposób znacznie bardziej ogólny niż w konstytucji marcowej i kładący nacisk na obowiązek lojalności wobec państwa. Art. 6 stanowił: Obywatele winni są Państwu wierność oraz rzetelne spełnianie nakładanych przez nie obowiązków. Art. 7 precyzował: 1. Wartością wysiłku i zasług obywatela na rzecz dobra powszechnego mierzone będą jego uprawnienia do wpływania na sprawy publiczne. 2. Ani pochodzenie, ani wyznanie, ani płeć, ani narodowość nie mogą być powodem ograniczenia tych uprawnień. Sformułowania te były znacznie ogólniejsze, ale nie należy zapominać o kontekście historycznym, w jakim powstawały, ani o sytuacji wewnętrznej młodego państwa. Warto dodać, że oprócz przytoczonych przepisów konstytucyjnych nie powstały w tym okresie ustawy szczegółowo podejmujące problem mniejszości narodowych. Ustawy takie nie istniały również w innych europejskich państwach.

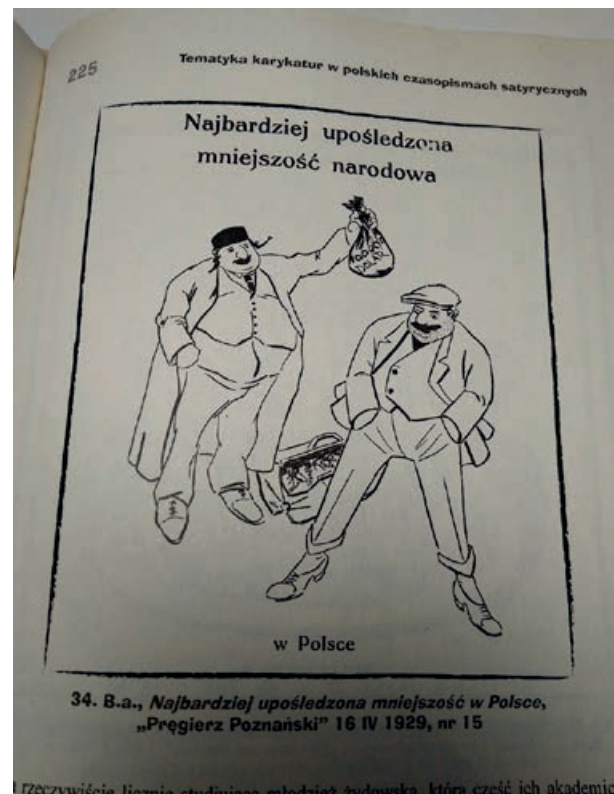
Źródło: Krasnowolski A., *Prawa mniejszości narodowych i mniejszości etnicznych w prawie międzynarodowym i polskim*, Kancelaria Senatu, Biuro Analiz i Dokumentacji, Warszawa 2011.

Cały tekst: <http://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/17/plik/ot599.pdf>

Załącznik 3

- a) Źródło: Bergmann O., „Prawdziwa cnota krytyki się nie boi...” Karykatura w czasopiśmie satyrycznych Drugiej Rzeczypospolitej, Warszawa 2012.

b)

Źródło: memy.pl

Źródło: demotywatory.pl

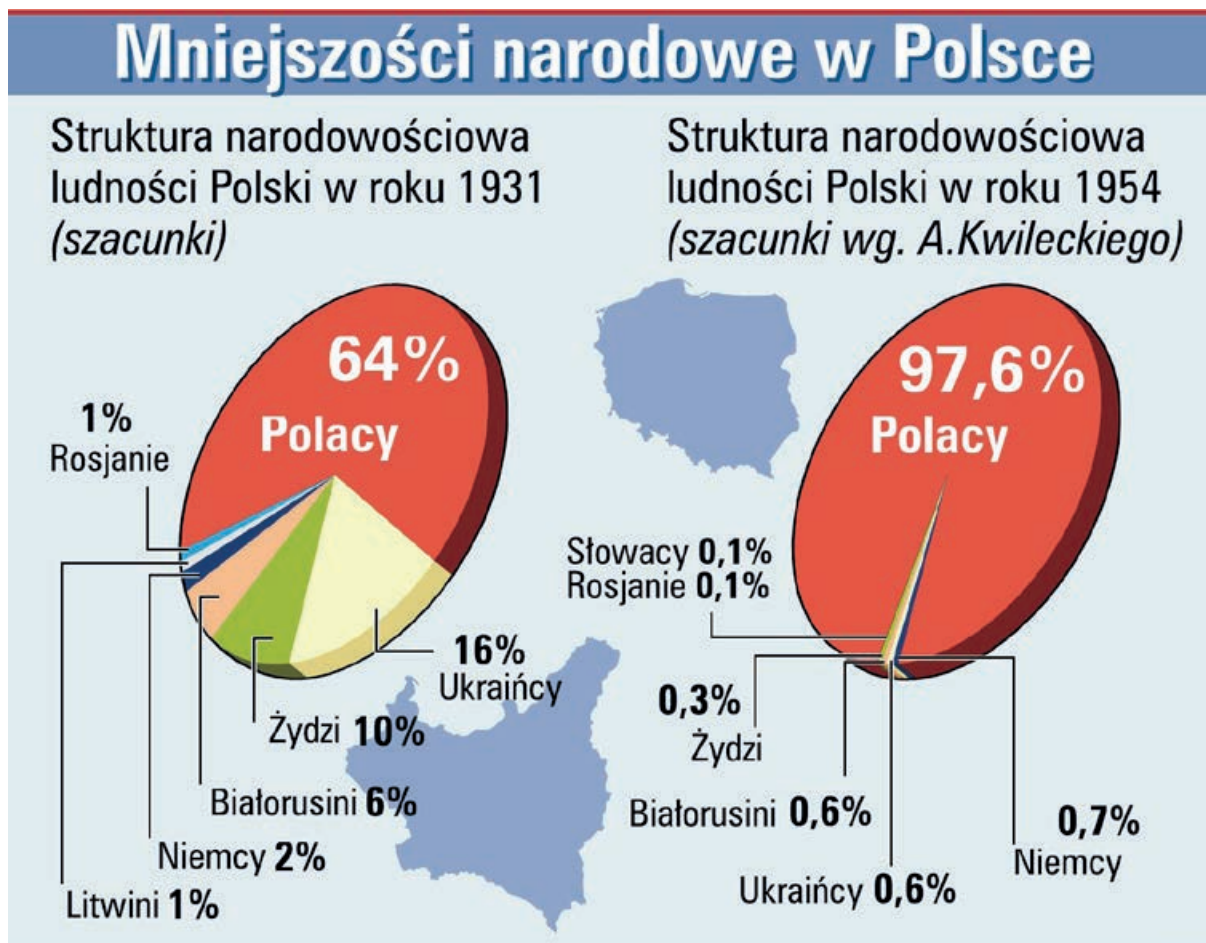
c)

Źródło: "Gazeta Warszawska", 1922, nr 339

Załącznik 4

AZ

Bibliografia:

- ➔ J.Żarnowski, Społeczeństwo Drugiej Rzeczypospolitej, Warszawa 1973
- ➔ J. Żarnowski, Struktura społeczna inteligencji w Polsce w latach 1918-1939, Warszawa 1964
- ➔ Chałupczak H., Browarek T., Mniejszości narodowe w Polsce : 1918-1995, Lublin 2000.
- ➔ Rudnicki P., Wróbel S., Druga Rzeczpospolita : wybór tekstów źródłowych, Warszawa 1990.
- ➔ Tomicki J., II Rzeczpospolita : oczekiwania i rzeczywistość, Warszawa 1986.
- ➔ „Obcy i niemili” : antysemickie rysunki z prasy polskiej 1919-1939, red. i korekta katalogu Marta Budkowska, Warszawa 2013.
- ➔ Bergmann O., „Prawdziwa cnota krytyki się nie boi...” Karykatura w czasopiśmie satyrycznych Drugiej Rzeczypospolitej, Warszawa 2012.